

E-ISSN: 2706-8927

P-ISSN: 2706-8919

www.allstudyjournal.com

IJAAS 2021; 3(2): 117-122

Received: 28-02-2021

Accepted: 30-03-2021

پوهنبار محمد نسیم حیدری

عضو هیأت علمی دانشکده

شرعیات دانشگاه البیرونی

قلم در پرتو قران و سنت

پوهنبار محمد نسیم حیدری

چکیده

اسلام دینی است که در تمام ابعاد زنده گی سعادت انسان را میخواید روی هم رفته برای انسان از آغاز برنامه هایش هدایت و توصیه به قلم نموده که بزرگترین وسیله زنده ماندن خاطرات است و یک گانه وسیله انتقال علم، فرهنگ، هنر، و وسیله حکم و قضاوت به کارکردهای خوب و بد انسانها در ایام گذشته به انسانهای آینده نیز میباشد. هدف از اجرای این تحقیق بیان اهمیت و جایگاه والای قلم از دیدگاه اسلام بوده که یگانه وسیله بزرگ ثبت و حمل و نقل تمدن ها، عادات و رسوم بوده از یک سو و از طرف دیگر وسیله بزرگ قضاوت به اعمال و فعالیت های گوناگون انسانها به طور انفرادی و جمعی نیز میباشد و از همه بالاتر و ارزنده تر وسیله تمدن و ترقی بشریت نیز میباشد که دین اسلام نیز بر آن ترکیب داشته است و به عنوان شاهد آنرا ذکر نموده است. این بحث مؤید به دلایل شرعی و معقول و بیان نتیجه گیری شده است این بحث اهمیت قلم را در پرتو شریعت اسلام بازگو میکند که یگانه برارنده گی اسلام نسبت به سایر ادیان سماوی بوده است که هدایات لازم به سواد آموزی و کتابت و نوشتن کرده است که متضمن مصلحت فرد و جامعه بشری میباشد. این تحقیق به گونه کتاب خانه ای بوده، هم از کتاب خانه های الکترونیکی و هم از کتاب های هارد و هم از سخنان سخنوران و خطبه های علماء استفاده صورت گرفته است.

کلید واژه ها: قلم، انتقال، هنر، فرهنگ، خاطرات، قضاوت

مقدمه

طبیعت بشری پیوسته در جستجوی ترقی و تعالی بوده، هر جایکه علمی را پیدا کند به جستجوی آن میرود، البته این همه به غرض یک زندگی مملو و سرشار از علم و خوشبختی که هیچ امری از امور منافی آن نبوده و نظام نیز بخاطر محافظت بر این امر حیاتی تلاش میورزد. قلم و آنچه را با قلم می نویسند: "ظاهرها موضوع کوچکی است: یک قطعه نی، و یا چیزی شبیه به آن، و کمی ماده سیاه رنگ، و سپس سطوری که بر صفحه کاغذ ناچیز رقم زده می شود اما در واقع این همان چیزی است که سرچشمه پیدایش تمام تمدنهای انسانی، و پیشرفت و تکامل علوم، و بیداری اندیشه ها و افکار، و شکل گرفتن مذهبها، و سرچشمه هدایت و آگاهی بشر است، تا آنجا که دوران زندگی بشر را به دو دوران تقسیم می کند "دوران تاریخ" و "دوران قبل از تاریخ"، دوران تاریخ بشر از زمانی شروع می شود که خط اختراع شد، و انسان توانست ماجرای زندگی خود را بر صفحات نقش کند، و یا به تعبیر دیگر دورانی است که انسان دست به قلم گردید، و از او "ما یسطرون" یادگار ماند.

جالب اینکه: در نخستین آیاتی که در "جبل النور" و "غار" و "حرا" بر قلب پاک پیامبر ص نازل شد نیز به مقام والای قلم اشاره شده، آنجا که می فرماید: **اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ - خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ - اقْرَأْ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ - الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ - عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ:** " بخوان به نام پروردگارت که مخلوقات را آفرید، و انسان را از خون بسته ای ایجاد کرد، بخوان به نام پروردگار بزرگت، هم از همه جالبتر او که انسان را به وسیله "قلم" تعلیم داد، و آنچه را نمی دانست به او آموخت" اینکه: همه این سخنان از زبان کسی تراوش می کند که خودش درس نخوانده بود، و هرگز به مکتب نرفت و خط ننوشت، و این هم دلیل بر آن است که چیزی جز وحی آسمانی نیست حالا منظ

Corresponding Author:

پوهنبار محمد نسیم حیدری

عضو هیأت علمی دانشکده

شرعیات دانشگاه البیرونی

از قلم همان قلمی که الله اولین چیزی که الله خلق کرده است مراد باشد یا مطلق قلم باشد و یا قلمیکه فرشتگان بزرگ خدا وحی آسمانی را با آن می نویسند باشد، یا همان قلمیکه مقادیر را مینویسد، یا قلمیکه علماء به آن مینویسند باشد و یا نامه اعمال آدمیان را با آن رقم می زنند، ولی به هر صورت مسلماً آیه مفهوم گسترده ای دارد که این تفسیر بیان یکی از مصداقهای آن است، همانگونه که "ما یَسْطُرُونَ" نیز مفهوم وسیعی دارد، و تمام آنچه را در طریق هدایت و تکامل فکری و اخلاقی و عملی بشر به رشته تحریر می آورند (شامل می شود و منحصر به وحی آسمانی یا اعمال انسانها نیست) الله به آن قلم قسم یاد کرده و قلم و نویسنده گان توسط قلم را هرکس که باشد شاهد قرار میدهد زیرا که توسط قلم همه امور (حسن و قبیح) ماندگار میماند.

1. بیان مسئله

تحقیق موضوع قلم که یک امر خیلی ها پر اهمیت و ارزنده و مهم بشمار میرود، و از اهمیت والای برخوردار میباشد. از مهمترین رویدادهای زندگی بشر - پیدایش خط، و کشاندن قلم بر صفحه کاغذها یا سنگها بود، و همان بود که دوران تاریخ را از ما قبل از تاریخ جدا کرد. گردش نیش قلم بر صفحه کاغذ، سرنوشت بشر را رقم می زند، لذا پیروزی و شکست جوامع انسانی به نوك قلمها بسته است. قلم "حافظ علوم و دانشها، پاسدار افکار اندیشمندان، حلقه اتصال فکری علما، و پل ارتباطی گذشته و آینده بشر است. گذشته از آن حتی ارتباط آسمان و زمین نیز از طریق لوح و قلم حاصل و برقرار گردیده است. قلم انسانهایی را که هم جدا از (از بُعد زمان و مکان) زندگی می کنند پیوند می دهد، گویی همه متفکران بشر را در تمام طول تاریخ، و در تمام صفحه روی زمین در يك کتابخانه بزرگ جمع مینماید.

قلم رازدار بشر، و خزانه دار علوم، و جمع آوری کننده تجربیات قرون و اعصار است. روی هم رفته میبینیم که قرآن به امور بس عظیمی سوگند یاد میکند و اگر بقلم سوگند یاد می کند به همین دلیل است زیرا همیشه سوگند به يك امر بسیار عظیم و پرارزش یاد می شود. قلم "وسيله ای است برای" نوشتن " و نوشته ها قرآن به هر دو سوگند یاد کرده است، هم به "وسائل نگارش" و هم به "محصول" ابزار فوق الذکر.

خداوند بعد از آفرینش قلم به او فرمود: بنویس! و او آنچه را بوده و خواهد بود تا روز قیامت نوشت! گرچه قلم در این روایت اشاره به قلم تقدیر و قضا و قدر است، ولی هر چه هست نقش قلم را در سرنوشت بشر و مقدرات او روشن می سازد.

پیشوایان اسلام در احادیث متعددی به یاران خود تاکید می کردند که به حافظه خود قناعت نکنند، احادیث اسلامی و علوم الهی را به رشته تحریر درآورند، و برای آینده گان به یادگار بگذارند (۳: ج ۱۱ ص ۱۳۸ و (۱۳: ج ۹ ص: ۳۷/۹).

2. پیشینه تحقیق

از مهمترین رویدادهای زندگی بشر - چنان که قبلاً نیز اشاره کردیم - پیدایش خط، و راه افتادن قلم بر صفحه کاغذها یا سنگها بود، و همان بود که دوران تاریخ را از ما قبل تاریخ جدا کرد. گردش نیش قلم بر صفحه کاغذ، سرنوشت بشر را رقم می زند، لذا پیروزی و شکست جوامع انسانی به نوك قلمها بسته است.

قلم "حافظ علوم و دانشها، پاسدار افکار اندیشمندان، حلقه اتصال فکری علما، و پل ارتباطی گذشته و آینده بشر است، و حتی ارتباط آسمان و زمین نیز از طریق لوح و قلم حاصل شده است! قلم انسانهایی را که جدا از هم، از نظر زمان و مکان، زندگی می کنند پیوند می دهد، گویی همه متفکران بشر را در تمام طول تاریخ، و در تمام صفحه روی زمین در يك کتابخانه بزرگ جمع می بینی!" قلم "رازدار بشر، و خزانه دار علوم، و جمع آوری کننده تجربیات قرون و اعصار است، و اگر قرآن به آن سوگند یاد می کند به همین دلیل است زیرا همیشه سوگند به يك امر بسیار عظیم و پرارزش یاد می شود. و البته" قلم "وسيله ای است برای" ما یَسْطُرُونَ" و نوشته ها که قرآن به هر دو سوگند یاد کرده است، هم به "ابزار" و هم به "محصول" ابزار (۱۴: ۱۰۶۰۲).

گذشته از همه از اینکه قلم از جایگاه والای برخوردار بوده که هیچ کسی از آن چشم پوشیده نمیتواند این اهمیت در قدم نخست از اسلوب و روش های قرآنی دانسته میشود که قرآن کریم به آن سوگند نموده و به چیزهای با اهمیت سوگند میخورد قسمیکه در سوره قلم پیرامون آن صحبت شده است. و ثانیاً راجع به پیشینه تحقیق آن باید گفت که در رابطه به قلم در احادیث بیان گردیده طوریکه حدیثی از عباد بن صامت روایت شده که میفرماید: سمعت رسول الله - صلی الله علیه وسلم - يقول: "إن أول ما خلق الله القلم فقال له: أكتب، قال: رب! وماذا أكتب؟ قال: أكتب مقادير كل شيء حتى تقوم الساعة" (۹: 175/3). "من از رسول الله - صلی الله علیه وسلم - شنیدم که میگفت: "نخستین چیزی را که خدا آفرید قلم بود الله برایش گفت: بنویس گفت: الهی چه چیز بنویسم گفت: بنویس مقادیر هر چیز را تا به قیام قیامت".

ضمناً در رابطه به اهمیت وجایگاه قلم خیلی مقالات زیر نامهای

(اهمیت قلم در حیات انسانها) و امثال آن توجه دانشمندان و فقهای جهان اسلام را به خود کشانده تا به استناد از اصول ناب اسلام پیرامون اهمیت آن ابراز نظر نمایند. اما پیرامون اهمیت قلم از دیدگاه اسلام کلماتی چندی را که من به رشته تحریر در آوردم امید وارم اینکه مورد توجه مطالعه کننده گان قرار گیرد.

3. اهمیت و ضرورت

آنچه از تعالیم والای اسلام در میابیم اینکه الله به این امت احسان نمود با فرستادن پیامبری امی در این امت و امی بودن آن کدام لکنه وارد نمیکند به رسالت وی.

نبی ایکه الله متعال برایش امر میکند به کلمه: اَفْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (1) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ (2) اَفْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ (3) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (4) عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ (5) (العلق: ۱-۵) "

ای محمد! بخوان چیزی را که به تو وحی می شود. آن را بیاغاز و (بخوان به نام پروردگارت. آن که (همه جهان را) آفریده است. انسان را از خون بسته آفریده است. "بخوان! پروردگار تو بزرگوarter و بخشنده تر است (از آنچه تو می انگاری. بعد از این، بزرگواریها و بخشندگیها از او خواهی دید که تعلیم قرائت در برابر آنها ساده و ناچیز است). همان خدائی که به وسیله قلم (انسان را تعلیم داد و چیزها به او) آموخت. بدو چیزهایی را آموخت که نمی دانست". نبی ایکه امتش را به قرائت و کتابت فرامی خواند نبی ایکه عظمت قلم را از سوگند الله درک میکند که سوگند الله صورت نمیگیرد

مگر به چیزی شریف که از آنجمله قلم است قلمیکه آله کتابت است و اولین مخلوقات الله که به یکی از گفته های آن حضرت صلی الله علیه وسلم که فرموده اند : « إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ أَكْتُبُ فَقَالَ مَا أَكْتُبُ قَالَ أَكْتُبُ الْقَدَرَ مَا كَانَ وَمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى الْآبِدِ » (۳ / ۸ / ۵۱). "اولین چیزی را که الله متعال خلق نمود همانا قلم بود که به وی گفت : بنویس گفت : چه چیزی بنویسم ؟ گفت بنویس مقادیر را آنچه که هست و آنچه که خواهد بود تا ابد

نکته : از اول این سوره تا آخر آیه پنجم ، نخستین آیاتی است که در غار حراء بر پیغمبر نازل شده است و با تابش اشعه جدید وحی ، فصل تازه ای در تاریخ بشریت گشوده گشته است . برابر فرمان الهی برای پیغمبر صلی الله علیه وسلم . اهمیت قلم و ضرورت به آن از کاربردش نیز دانسته میشود که یگانه خطیب ، واعظ فصیح و طبیب ذخیره کننده کنوز اسرار و سرمایه معنوی و بیان کننده فرهنگ و بیان کننده احوال مردم است .

حکومت داری ممالک با قلم است ، زبان ناطق نظام ها و معلم برای متعلم قلم است . حتی قلم به مثابه سلطان و دیده چشم انسان است در جایگاه خود بلکه بیشتر از آن است . باید گفت که باقلم علوم میتواند دائم بماند . با قلم حقوق ثابت مانده و اگر قلم نمیبود اخبار امم قبلی قطع شده و اطلاعی از آنها نمیبود و خلف از آراء و مذهب سلف اطلاعی نداشت .

چون بادست راست معمولاً نگاشته میشود بناء سعید بن العاص رضی الله عنه میفرماید : کسیکه بادست راستش نمی نویسد دست راستش چپ است (قَالَ أَبُو عِيسَى وَهَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ مِنْ هَذَا الْوَجْهِ) . معن بن زایده فرموده است که هرگاه دست ننویسد درحقیقت آن پا است به دین معنا که صفت دست بودن را ندارد

گفتار اول

کلیات

■ معرفی واژه قلم
اصل قلم چیدن چیزی سخت مثل چیدن ناخن و نی و بن نیزه به- مقلوم- یا چیده شده هم قلم- گفته میشود، چنانکه به- منقوض یعنی شکسته شده- نقض- گویند(۱: ۱۸۸۱) واژه قلم مخصوص نوشتن بر چیزی است که به وسیله قلم نوشته میشود الله متعال گفت : ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ (القلم : ۱) و نوشتن بر تیرهایی که پرتاب می کنند جمعش- اقلام- است (أَقْلَامٌ (لقمان : ۲۷) الله متعال گفت : إِذْ يُنْفَخُونَ أَقْلَامَهُمْ (آل عمران: ۴۴) یعنی تیرهای خود را می افکنند (۱: ج ۳، ص: ۲۴۲).

تاریخچه قلم

ذکر قلم درقران کریم درسوره "ن" آمده است الله متعال افتتاح آن سوره را با کلمه (القلم) آغاز نموده است فرموده است که "ن ، والقلم وما يسطرون" ممکن است به خاطر این امر باشد که قلم درحیات انسان از اهمیت ویژه برخوردار است زیرا قلم وسیله علم است ، ویا وسیله معاونت کننده علم است این درحالیست که یکی از انبیاء الله متعال اولین کسیست دربشر که قلم را استخدام نموده است که حول این موضوع نکاتی چند خواهیم داشت .
اولین کسیکه تنها به دعوت الی الله بسنده ننموده بلکه در پهلوی دعوت به توحید دعوت به عماره زمین نیز نموده است به این

بیان که همه افکار عالی که درزهن شان میچرخید فورا به ان سبقت میجستند پس انبیاء شخصیت های بودند که هرگز تکرارنمیشوند .

ادریس -علیه الصلاة والسلام : ادریس -علیه السلام- نبی رحمت که نسب وی به شیت بن آدم -علیهم السلام میرسد و در تورات به اخوخ یاد میشود .

الله متعال درکتاب عزیزش قرانکریم مکانت انرا بیان داشته میفرماید: { وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِدْرِيسَ اِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا } (مریم : ۵۶) . و در این کتاب، از ادریس (نیز) یاد کن، او بسیار راستگو و پیامبر (بزرگی) بود و تفصیلات بیشتر از این پیامبر بزرگ این که اولین کسیکه با قلم خط نوشته است ادریس علیه السلام است طوریکه این حبان این موضوع را باسند نقل کرده (۲ : ج ۲ ص ۲۱۳)

گفتار دوم

ارزش قلم درحیات بشر:

از مهمترین اشیا در حیات بشری ظهور خط بوده که وسیله نوشتن آن همانا قلم است باقلم در اوراق و صحایف و آنچه قایمقام کاغذ میشود از قبیل سنگ و چوب و پوست و غیره زیرا این امر عصرتاریخ قبل را به تاریخ عصر نو و جدید وصل و مرتبط میسازد .

چیزیکه توسط قلم بر روی کاغذ نقش میکشد در تیزساختن طبیعت بشری رول مهمی را ایفا میکند چه در بیداری ضمیر خواب برده بشر و چه در عرصه راه درست کردن و مسیر دادن درهمه عرصه ها نقش برازنده را دارا میباشد و قلم سرنوشت بشری را تعیین میکند .

قلم حافظ علوم مدون افکار و نگهدارنده آنها و حلقه اتصال فکری بین علماء و موج رابطه بین ماضی و حاضر بلکه رابطه بین آسمان و زمین نیز میباشد قسمیکه درواخر حاصل شد از طریق لوح و قلم .

قلم رابطه بین گذشته حال و آینده بشر از ناحیه زمانی و مکانی میباشد .

قلم آیینی است برای باز تاب دادن مفکوره علماء در طول تاریخ درهمه دنیا آنرا جمع مینماید در یک کتاب خانه موضوعات گذشته را با آینده یکجا مینماید .

قلم حافظ اسرار و امین است آنچه به وی امانت گذاشته شود خازن علم و اسرار است و جامع تجارب در تمام قرون و اعصار مختلف روی همین دلیل است که قرآن به آن قسم یاد کرده زیرا قرآن به امور عظیم سوگند یاد میکند و امر طبعی است که قلم وسیله کتابت است و قرآن کریم هم به قلم و هم به مایسپرون سوگند یاد کرده در بعضی روایات آمده که «ان اول شی خلقه الله القلم» این حدیث را محدثین شیعه از امام صادق روایت نموده اند (۱۲: ج ۵ ص ۳۸۹) همچنان به همین معنی در خبرمعروف درکتاب اهل سنت نیز آمده است (۷: ص ۷۱۹۹) و در روایتی دیگری آمده است که « ان اول ما خلق الله تعالی الجوهرة » درروایتی دیگری آمده «ان اول ما خلق الله العقل» ارتباطی درمیان این هرسه (قلم جوهر و عقل) برمیگردد به خلقت وجود اشیا در نهایت حدیث آمده که برای قلم گفت : بنویس آنچه هست و آنچه خواهد بود تا قیامت . گرچه مراد از نوشتن قضاء و قدر الهی است اما باز هم تمام علوم تجارب حکمت ها به گونه ارثی به واسطه قلم انتقال میگردند و تاکید به جایگاه و مکانت قلم در حیات بشری را نشان میدهد .

قلم اسباب علم معرفت است که به واسطه ان ظروف عقول مملوء میشود .
 قلم بینی ضمیرانسان است هرگاه خونریزد اسرار و آثارش روی کار میگردد .
 قلم را سرلشکر قرار بده بعد ا در هیچ جا از هیچ چیز نترس .
 قلم چه شگفت آور است سیاهی مینوشد نورمی باشد .
 قلم، از منظر قرآن، سمبل تفکر و آگاهی بشر است و آنقدر مقدس است که خداوند بدان قسم یاد نمود اولین چیزی که خداوند خلق کرده میباشد .
 قلم مانند آفتاب است که درخشش آن فضا را به روشنی تبدیل مینماید .
 قلم زبان چشم است مناجات میکند به آنچه پوشیده است از شنیدنی ها .
 قلم بمیرد شمشیر بدون برادر میماند قدم بلغزد اما قلم نلغزد .
 برنده گی دارد ما نند اسپ تیز رفتار است لجام دارد .
 مانند بحراست دارای امواج است مانند انسان است زیرا که دارای شرف است .
 جماعتیکه ارج به قلم میگذارند سیر صعودی دارند اگرچه در عدم باشند .
 شناوریکه به قلم سوار شود غرق نمیشود تاجریکه به قلم سوار شود هر گز تاوان نمیکند .
 عسکریکه به قلم سوار شود هرگز شکست نمیخورد گروهیکه به قلم سوار شوند باقی میماند یادش تا ابد ابد
 به گریه اقلام میخندد کتب خداوند در قران کریم به چیزهای مختلفی سوگند یاد نموده که از جمله آنها سوگند به قلم است و سوگند به آنچه مینویسد .
 ضایع بود افکاریکه مساویست به ملیون ها دالر بسبب عدم وجود قلم بعد از ایشان و بسبب نبوده اوراق بیان کننده افکارشان .

نتایج

اسلام عزیز که دین کامل و مطابق با سرشت انسان سالم است و در تمام ابعاد زنده گی سعادت انسان را میخواهد روی هم رفته برای انسان از آغاز برنامه هایش هدایت و توصیه به عام و قلم نموده که بزرگترین وسیله زنده ماندن خاطرات است و یگانه وسیله بزرگ ثبت و حمل و نقل تمدن ها، عادات و رسوم و انتقال علم ، فرهنگ، هنر ، و وسیله حکم و قضاوت به کارکرد های خوب و بد انسانها در ایام گذشته به انسانهای آینده میباشد .
 از طرف دیگر وسیله بزرگ قضاوت به اعمال و فعالیت های گوناگون انسانها به طور انفرادی و جمعی نیز میباشد و از همه بالاتر و ارزنده تر وسیله تمدن و ترقی بشریت میباشد که دین اسلام نیز بر آن ترکیب داشته است و به عنوان شاهد آنرا ذکر نموده است و اهمیت قلم را در پرتو شریعت اسلام بازگو میکند که یگانه برارنده گی اسلام نسبت به سایر ادیان سماوی بوده است که هدایات لازم به سواد آموزی و کتابت و نوشتن کرده است که متضمن مصلحت فرد و جامعه بشری میباشد قلم در حیات بشر از اهمیت خیلی ها برخوردار بوده که اهمیت آن در روزگار زنده گی حس میشود و اگر به نصوص کتب آسمانی نگاه شود نیز راجع به اهمیت و جایگاه و لای قلم به سوگند های الهی بر میخوریم که همانا بر اهمیت و توانای قلم می فزاید همچنان احادیث گرانبهای پیامبر اکرم که راجع به اولین مخلوقیکه الله آنرا خلق کرده است بیان داشته است که همانا قلم میباشد .

بعضی علماء میگویند که بیان دوقسم بوده است بیان با زبان و بیان با بنان (نوک انگشتان) بیان با زبان را کهنه میکند گذشت سالها اما بیان با (انگشتان) باقی میماند به مرور زمان .(۱۱ ج ۱۰ ص ۳۳۲) . همچنان میفرماید قوام امور دنیا در دو چیز است قلم و شمشیر که شمشیر نیز زیر فرمان قلم است (مصدر سابق) .
 گفتار سوم پیرامون اولین استفاده کننده گان قلم .
 درقرانکریم ذکر (قلم) وارد شده است و الله متعال سوره ای را به آن افتتاح نموده است میفرماید (ن . والقلم و ما یسطرون) (القلم : ۱) پس دانسته میشود که این امر بیانگر حایز اهمیت و الای قلم را در حیات بشری که وسیله ای علم است درشت و بارز مینماید .
 اولین کسیکه قلم را استفاده و استخدام نموده است و به آن خط نموده است یکی از انبیای الله است که موضوع بحث میباشد .
 ادريس - عليه السلام - اولین کسی است که بعد از آدم - علیه السلام - با قلم، نوشت (۵ : ۷۴) ادريس عليه السلام - نبی یی از انبیاء الله است که همواره در دعوت و ارشاد به توحید و عماره زمین عمر گرانمایه شانرا سپری نموده اند و از افکار عالی شان در مواخات عماره زمین ارشاد توحید دوران شانرا و حتی زمان مارا هم منور ساخته اند که وجود شان هرگز تکرار نخواهد شد ادريس عليه السلام نبی کریم عظیم که نسبش بر میگردد به شیت بن آدم علیه السلام میباشد - ادريس بن یارد بن ملایل بن قینان بن انوش بن شیت در تورات بنام خنوخ یا اخنوخ آمده است بعضی ها حضرت ادريس را جد پدر نوح دانسته و در تورات و تواریخ نام او را اخنوخ نیز ذکر نموده ولی از بس درس گرفته او را ادريس نامیده اند . و اولین خیاط جامه بوده و خدا به او علم نجوم و حساب و هیئت تعلیم نموده و این معجزه او بوده است . و مقصود از جمله : (وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا) رفعت مکانی است و یا مقامی، و آیا رفعت جسمی است و یا روحی؟ مورد اختلاف مفسرین است، و به نظر ما مناسب مقام نبوت همان رفعت مقامی و روحی باشد(۴ : ۱۵۴۰) و نیز الله متعال در کتاب عزیزش پیرامون این مرد بزرگوار ادريس عليه السلام میفرماید : ﴿وَأذْكَرُ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ ۚ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا﴾ [مریم : ۵۶] " و در این کتاب، از ادريس (نیز) یاد کن، او بسیار راستگو و پیامبر (بزرگی) بود .

گفتار چهارم پیرامون سخنان زیبا و شگفت آور در مورد قلم
 قلم درست همانند خورشید درخشش دارد ، مثل ماه روشنی دارد مثل شمشیر تیزی دارد و مثل اسپ قیزه و عنان دارد و مثل بحر امواج دارد و مثل انسان شرافت دارد .
 قلم از قلب الهام میگردد و مبیند بدون چشم و قبیله که بر قلم سوار شود سربلند میمانند .
 قلم جرح بیشتر از شمشیر دارد .
 قلم همواره قانون نمیسازد غالباً شمشیر خودکار و اتوماتیک است .
 قلم به دست سفیه مانند شمشیر به دست طفل است .
 قلم یگانه سفیر عقل است و پیام رسان قوی وی همچنان زبان تیز و بهترین ترجمان است .
 قلم سردارد اما گردن ندارد به همین دلیل که منحنی نمیشود .
 قلم بهتر مانند درخت با ثمر است .
 قلم پیک قلب است خبر میدهد به خبر و مبیند بدون نظر کردن .

و به این نتیجه رسیدیم که اولین استفاده کننده و استخدام کننده قلم یکی از انبیای الله بوده است که آنهم ادریس - علیه السلام - اولین کسی است که بعد از آدم - علیه السلام - با قلم، نوشت (۵: ۷۴)

ادریس علیه السلام - نبی یی از انبیاء الله است که همواره در دعوت و ارشاد به توحید و عماره زمین عمر گرانمایه شانرا سپری نموده اند و از افکار عالی شان در عماره زمین ارشاد توحید دوران شانرا و حتی زمان مارا هم منور ساخته اند که وجود شان هرگز تکرار نخواهد شد ادریس علیه السلام نبی عزتمند الله که نسبت بر میگردد به شیب بن آدم علیه السلام و به عنوان سخن آخر اینکه این تحقیقگرچند به گونه شافی و کافی پیرامون اهمیت قلم تحقیق همه جانبه نمیشد اما باز هم کاملاً نادیده نباید گرفت که مثنی نمونه ای خروار از اهمیت آن یاد آور شده ایم .

نتیجه گیری

آنچه در مورد قلم باید گفته شود در این اوراق محدود خیلی ها اندک میباشد زیرا توانایی و اهمیت قلم بالاتر از آن است که در این اوراق جمع شود ولی میتوان گفت که آنچه ما به آن نتیجه میرسیم این است که قلم حایز اهمیت والای بوده آنهم از ابعاد مختلف که خلاص آنرا در ذیل سطور بیان خواهیم نمود .

- قلم درست همانند خورشید درخشش دارد ، مثل ماه روشنی دارد مثل شمشیر تیزی دارد و مثل اسب قیزه و عنان دارد و مثل بحر امواج دارد و مثل انسان شرافت دارد .
- قلم یگانه سفیر عقل است و پیام رسان قوی وی همچنان زبان تیز و بهترین ترجمان است .
- قلم پیک قلب است خبر میدهد به خبر و میبیند بدون نظر کردن .
- قلم اسباب علم و معرفت است که به واسطه ان ظروف عقول مملوء از علم میشود .
- قلم چه شگفت آور است سیاهی مینوشد نورمی پاشد .
- قلم، از منظر قرآن، سمبل تفکر و آگاهی بشر است و آنقدر مقدس است که خداوند بدان قسم یاد نمود اولین چیزی که خداوند خلق کرده میباشد .
- به گریه اقلام کتب به خنده میباید خداوند در قران کریم به چیزهای مختلفی سوگند یاد نموده که از جمله آنها سوگند به قلم است و سوگند به آنچه مینویسد .
- قلم رازدار بشر، و خزانه دار علوم ، و جمع کننده کننده تجربیات قرون و اعصار متمادی است این بود امور یافته ها در مورد قلم و ارزش و اهمیت آن در حیات بشری و من الله التوفیق

مناقشه

از مهمترین رویدادهای زندگی بشر پیدایش خط، و راه افتادن قلم بر صفحه کاغذها یا سنگها بوده که دوران تاریخ را از ما قبل تاریخ جدا کرد قلم که حافظ علوم و دانشها، پاسدار افکار اندیشمندان، حلقه اتصال فکری علما، و پل ارتباطی گذشته و آینده بشر است و حتی ارتباط آسمان و زمین نیز از طریق لوح و قلم حاصل شده است و بر قرار میگردد قلم انسانهایی را که جدا از هم، از نظر زمان و مکان، زندگی می کنند پیوند می دهد، گویی همه متفکران بشر را در تمام طول تاریخ، و در تمام صفحه روی زمین در يك کتابخانه بزرگ جمع میکند " قلم"

رازدار بشر، و خزانه دار علوم، و مجمع تجربیات قرون و اعصار است ، و اگر قرآن به آن سوگند یاد می کند به همین دلیل است زیرا همیشه سوگند به يك امر بسیار عظیم و پرارزش یاد می شود گردش نیش قلم بر صفحه کاغذ، سرنوشت بشر را رقم می زند، لذا پیروزی و شکست جوامع انسانی به نوك قلمها وابسته است .

روی همین منظور قلم پردازی ها پیرامون اهمیت و جایگاه قلم هم زیر عناوین مختلف چون :

- اهمیت قلم در
- اهمیت قلم در
- اهمیت قلم در
- اهمیت قلم در
- اهمیت قلم در اسلام
- اهمیت قلم در حیات بشر و امثال اینها نگاشته شده است گذشته از همه اینکه قلم از جایگاه والای برخوردار بوده که هیچ کسی از آن چشم پوشیده نمیتواند این اهمیت در قدم نخست از اسلوب و روش های قرانی دانسته میشود که قرآن کریم به آن سوگند نموده که به چیز های با اهمیت سوگند میخورد قسمیکه در سوره قلم پیرامون آن صحبت شده است .
- و ثانیاً باید گفت که در رابطه به قلم احادیث بیان گردیده طوریکه حدیثی از عبادة بن صامت روایت شده که میفرماید : **سمعت رسول الله - صلی الله علیه وسلم - یقول: "إن أول ما خلق الله القلم فقال له: اكتب، قال: رب ! وماذا اكتب؟ قال: اكتب مقادیر كل شیء حتی تقوم الساعة"** (۹ : 175 / 3) . "من از رسول الله - صلی الله علیه وسلم - شنیدم که میگفت: " نخستین چیزی را که خدا آفرید قلم بود الله برایش گفت : بنویس گفت : الهی چه چیز بنویسم گفت : بنویس مقادیر هر چیز را تا به قیام قیامت " . **همین بوده که توجه دانشمندان و فقهای جهان اسلام را به خود کشانده تا به استناد از اصول ناب اسلام پیرامون اهمیت آن ابراز نظر نمایند که بنده نیز خواسته است تا اما پیرامون اهمیت قلم از منظر اسلام کلماتی چندی را که من به رشته تحریر در آورم و امید وارم اینکه مورد توجه مطالعه کننده گان قرار گیرد.**

خلاصه

قلم که حایز اهمیت والای بوده آنهم از ابعاد مختلف که خلاصه آنرا در سطور ذیل بیان خواهیم نمود .

- قلم درست همانند خورشید درخشش دارد .
- قلم یگانه سفیر عقل است
- قلم زبان تیز و بهترین ترجمان انسان است .
- قلم پیک قلب است .
- قلم اسباب علم و معرفت است .
- قلم سیاهی مینوشد نورمی پاشد .
- قلم که سمبل تفکر و آگاهی بشر است .
- قلم رازدار بشر، و خزانه دار علوم ، و جمع کننده کننده تجربیات قرون و اعصار متمادی است که ارزش و اهمیت قلم را در حیات بشری بر ملا میسازد
- قلم بزرگترین وسیله زنده ماندن خاطرات است و یگانه وسیله بزرگ ثبت و حمل و نقل تمدن ها، عادات و رسوم و انتقال علم ، فرهنگ، هنر ، و وسیله حکم و قضاوت به کارکرد های خوب و بد انسانها در ایام گذشته به انسانهای آینده میباشد .
- از طرف دیگر وسیله بزرگ قضاوت به اعمال و فعالیت های گوناگون انسانها به طور انفرادی و جمعی نیز میباشد و از همه بالاتر و ارزنده تر وسیله تمدن و ترقی بشریت میباشد که دین

اسلام نیز برآن ترکیز داشته است و به عنوان شاهد آنرا ذکر نموده است و اهمیت قلم را درپرتو شریعت اسلام بازگو میکند که براننده گی دین اسلام را نسبت به سایر ادیان سماوی تبارز میدهد که هدایات لازم به سواد آموزی و کتابت و نوشتن کرده است که متضمن مصلحت فرد و جامعه بشری میباشد قلم در حیات بشر از اهمیت خیلی ها برخوردار بوده که اهمیت آن در روزگار زنده گی انسانها مشاهده میشود و اگر به نصوص کتب آسمانی نگاه شود نیز راجع به اهمیت و جایگاه و لای قلم به سوگند های الهی بر میخوریم که همانا بر اهمیت و توانای قلم می فزاید همچنان احادیث گرانهای پیامبر اکرم که راجع به اولین مخلوقیکه الله آنرا خلق کرده است بیان داشته است که همانا قلم میباشد.

فهرست منابع و مأخذ

قرآن کریم.

1. اصفهانی راغب- ترجمه مفردات قرآن- القسم فرهنگ لغت المكتبة الشاملة
2. بستی، محمد بن حبان احمد بن حبان بن معاذ بن معید التیمی صحیح ابن حبان ترتیب الامیر علاء الدین علی بن بلبان (متوفی ۷۳۹ هـ) خرج احادیثه وعلق علیه: شعيب الأرناؤوط
3. ترمذی، أبو عیسی: محمد بن عیسی بن سؤرة بن موسی بن الضحاک، سنن الترمذی (المتوفی: ۲۷۹هـ) تحقیق وتعلیق: أحمد محمد شاکر .
4. تابشی از قرآن - از قسم علوم القرآن - بدون اسم مولف و (ب ت)
5. تاریخ قرآن - از قسم علوم القرآن - بدون اسم مولف و (ب ت)
6. سجستانی، أبو داود سلیمان بن الأشعث. (ب-ت). سنن ابی داود. تحقیق و تعلیق: عزت عبید الدعاس. سوریه- حمص: دارالحديث.
7. سیوطی؛ عبد الرحمن بن أبی بکر، جلال الدین (المتوفی: 911هـ) الجامع الكبير موقع ملتقى أهل الحديث منسقه : قام بتنسيقه وفهرسته للموسوعة الشاملة لملتقى أهل الحديث
8. شیبانی - أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن أسد- مسند لإمام أحمد بن حنبل المحقق: شعيب الأرناؤوط - عادل مرشد، وآخرون - إشراف: د عبد الله بن عبد المحسن التركي - الناشر: مؤسسة الرسالة
9. صنعاني، محمد بن إسماعيل بن صلاح بن محمد الحسني، الكحلاني ثم أبو إبراهيم، عز الدين (المتوفى: 1182هـ)-
10. طيالسي: أبو داود سليمان بن داود بن الجارود الطيالسي (المتوفى: 204هـ مسند أبي داود الطيالسي)-المحقق: الدكتور محمد بن عبد المحسن التركي- الناشر: دار هجر.
11. مجمع البيان تفسير - بدون اسم مولف و (ب ت)
12. نورالثقلين تفسير- بدون اسم مولف و (ب ت)
13. نيسابوري ؛ الحاكم محمد بن عبد الله بن محمد بن حمدويه بن نعيم بن الحكم الضبي (المتوفى: 405هـ) المستدرک علی الصحیحین تحقیق: مصطفى عبد القادر عطا دار الكتب العلمية - بيروت طبعة: الأولى، 1411
14. مکارم شیرازی تفسیرنمونه کتابهای متفرقه فارسی